
Úvodem

Jean Rouaud i François Bon již neodmyslitelně patří k francouzskému literárnímu životu. Oba za svá díla získali nejedno ocenění, a to nejen ve Francii. Oba jsou překládáni do více než pěti jazyků (Rouaud dokonce do deseti), přesto ani jeden z nich si doposud svého českého čtenáře nenašel. To považujeme za značné ochuzení zdejších literárních vod, které se co do překladové literatury čím dál více řídí ekonomickými imperativy a kulturní význam či filozofický rozměr stále více odsouvají do pozadí. Tato studie se pokouší přiblížit zmiňované autory českému kulturnímu prostředí a přitom reflektovat jejich specifickou poetiku, jež obráží dva různé póly současné francouzské románové tvorby.

Témata, jimiž se ve svých prózách a dramatech oba zabývají, jsou natolik výmluvná, že je lze považovat za univerzální problémy současného západního světa. Jestliže Jean Rouaud se ve svých částečně autobiografických románech vrací ke svým kořenům a přitom vytváří modelovou situaci, která nastala v nejedné francouzské, ale i kterékoli jiné evropské rodině poznamenané oběma válečnými konflikty, François Bon se soustřeďuje na poslední fázi přechodu od industriální k postindustriální společnosti. Ta zanechala ve francouzském prostředí nesmazatelné rýhy, jimž dnes čelí společnosti, které se do této vývojové fáze dostaly mnohem později. Každý z obou autorů má přirozeně úplně jiný úhel pohledu a naprosto jiné zacílení, avšak poselství obou je totožné: nejednen společenský a kulturní proces nás nutí se zastavit a ohlédnout se do bezprostřední minulosti, abychom pochopili dnešek. Tento stav, kdy nás již neuspokojuje víra ve vyprávění, která by dávala našemu snažení smysl tím, jak udávají jasný cíl, nás tedy nutí zrevidovat naše postoje a hledat v bezprostřední minulosti příčiny našeho váhání a přešlapování na místě.

Jako zastřešující pojem nám posloužil termín „modernita“, který má sice mnoho tváří, avšak jeden z jeho významů je vždy zcela závazný: pohled

vpřed a víra v zítřek. Tato víra je samozřejmě jednou ze základních podmínek lidského bytí, v opačném případě bychom jej redukovali na pouhé přežívání, avšak nelze se jí zaštiťovat bezvýhradně. Oba autoři ve svých knihách narážejí na tento moderní étos, aniž by se však stavěli do role soudců moderní doby. Oba jsou k modernitě shovívaví, oba dobře vědí, že moderní doba přinesla mnohá pozitiva a její odsudek *en bloc* by samozřejmě znamenal zjednodušené vidění doby, na jejíchž základech je vystaven náš současný svět. Je namístě naopak nesoudit a Jean Rouaud ani François Bon se nestaví do role kritiků, neboť tato funkce literatury, typická pro její moderní pojetí, jež literatuře vždy přisuzovalo nějakou funkci, je v období takzvané „tekuté modernity“¹ již nemyslitelná. Oběma je naopak společná nutková potřeba pozorovat a hledat prapůvod jevů, kterým dnes již nerozumíme, ale které tvoří klíč k naší každodenní skutečnosti. Jde tedy o autory, kteří promlouvají k dnešku prostřednictvím cest skrze nedávnou minulost.

Jejich společným rysem je však i snaha vymanit se z imperativů moderní poetiky, jež svázala román do schémat, z nichž se do značné míry vytratil člověk ve svém člověčenství, jakož i okolní svět ve své realnosti. Oba autory spojuje neutuchající potřeba hledat nové cesty románu bez toho, aby se jejich psaní navracelo k témuž či naopak dovádělo do krajností to, o co se snažily předchozí modernistické generace. Neboť právě tento stav způsobil, že se literatura vzdálila člověku, o němž se nicméně neustále snažila hovořit. Ve francouzské próze po roce 1980 nastává jakýsi dějinný obrat. Nejčastěji bývá tento obrat literární kritikou charakterizován jako návrat (*retour*): návrat k zobrazované skutečnosti, návrat k subjektu a návrat k příběhovosti.² Tím se samozřejmě nemyslí krok zpět směrem k pojetí románu v období, kdy byl tento žánr na vrcholu a kdy mu byla přisuzována právě jeho společenskokritická funkce. Francouzský román se od Sartrovy smrti³ vymaňuje z formálních pout a prostřednictvím paraliterárních žánrů se snaží znovu nalézt svoji „románovost“, to znamená především příběh, postavu, kontakt s realitou a autorovo „já“. U každého z autorů se tento proces projevuje jinak, u Jeana Rouauda je to systematické budování spisovatelovy identity, jež vyvrcholilo románem *L'Invention de l'auteur* (Vynález autora, 2004), kde autor vede fiktivní dialog s ženou s podobným údělem jako on sám, která přečetla všechny jeho romány. Otázka smrti spisovatele a jeho znovunarození je tu konfrontována s možnostmi a mezemi autobiografického žánru. Naopak u Bona jde především o hledání možností zobrazení skutečnosti a jejich viditelných i neviditelných tváří, k čemuž si zve i jiné žánry a jiná umění, aby dostal pod drobnohled nejen prostředky románové, ale i jeho

1 Tento pojem převzatý od anglického sociologa polského původu Z. Baumana bude vysvětlen posléze.

2 Srov. například Dominique Viart — Bruno Vercier — Franck Évrard: *Současná francouzská literatura. Dědictví, modernita, proměny*. 1. vyd. Praha: Garamond, 2008, s. 19.

3 15. dubna 1980.

konkurenty, jako je film a divadlo, a v metatextovém prostoru konfrontoval jejich potenciál.

Jakkoli se ve svém přístupu oba přirozeně liší, Jean Rouaud i François Bon ve svých textech oscilují okolo jednoho bodu. Tím je prolínání minulosti s přítomností, filigránové čtení dneška skrze vyprávění o minulosti. Společenské procesy, o nichž oba literárním jazykem promlouvají, tvoří tematický svorník, jímž mnozí charakterizují přechod od modernity k postmoderně, od tuhé modernity k tekuté. Tato studie se pokouší přiblížit dva způsoby vidění oněch procesů ve světle výkladů a interpretací, kterými je charakterizuje současná filozofie a sociální antropologie.

Kniha je rozvržena do dvou částí. V první z nich se pokusíme vystihnout dějinnou situaci, v níž oba autoři žijí, píší a která přirozeně tvoří prostor jejich hledání moderního světa. Stejně tak se v této části zamyslíme nad situací, v níž současný autor působí, a nad tím, jakou roli mu tato situace připisuje a co očekává od literatury. Ve druhé části se pak pokusíme představit oba autory a nabídnout jednu z možných cest, jak přistupovat k jejich textům. Vodítkem nám přitom bude pojem modernita a proměny v jeho nahlížení.